

krugoval

BLED: GDJE JE TO NO BORAVILA “UBILA KA ETA” S KO EVSKOG ROGA?

Prvi trag prona en je ustvari u Državnom arhivu u Splitu gdje se u Zbirci preslika iz Arhiva oružanih snaga u Beogradu (fond 195) uva preslik operativnog dnevnika Štaba 11. dalmatinske brigade i 3. bataljuna 11. dalmatinske brigade. U dnevniku 3. bataljuna 11. brigade zabilježeno je da su 28. svibnja 1945. 2. i 3. eta tog bataljuna s jednim lanom Štaba po zapovijedi Štaba

Pripremio **Stina Pradidova** - 28. Ožujak 2017.

U svibnju 1945. godine dio zarobljenika iz britanskih je logora u južnoj Austriji vra en u Jugoslaviju željezni kom prugom **Klagenfurt-Rosenbach-Hrušica-Jesenice**, odnosno kroz tunel Karavanke dug 7865 m. Zarobljeni ke kolone dalje su se kretale prema Ljubelju i Kranju, a zatim prema Ljubljani. Križni put jednim dijelom se nastavlja prema Zagrebu, drugim prema Novom Mestu i Karlovcu, a tre im prema **Ko evskom Rogu**.

Prema Kranju su usmjereni i zarobljenici iz logora **Viktring** koji su izru eni partizanima na podru ju Rosenbacha. U Kranju su zarobljenici uglavnom smješteni u logor, koji su za vrijeme rata izgradili Nijemci. Iz logora je uskoro odveden veliki broj zarobljenika, a kasnije i ostatak zarobljenika pra en psovkaama stanovništva upu en prema željezni koj postaji, a zatim prema Ljubljani gdje se nalazio logor **Šentvid** koji je bio organiziran je na mjestu nekadašnjeg samostana (Škofjevi zavodi) nedaleko Ljubljane. U istom smjeru krenuo je i ve i broj zarobljenika koje su partizani prvo doveli do Škofje Loke gdje su zatvoreni u samostan. Do sredine lipnja svi zarobljenici su napustili logor i velika ve ina je usmjerena prema Šentvidu.

Veliki dio zarobljenika koji je stigao do tog logora likvidiran je u masovnim grobnicama diljem Slovenije. Jedan dio, kako se navodi, ubijen je u samom logoru i pokopan u **Brezarjevom ponoru**, uz gornji tok potoka Glimš ica (sjeverozapadni dio Ljubljane). Kao potvrda korisna je izjava Slavka Milavca, na elnika UDB-e za podru je Škofje Loke, a zatim i za cijelu gorenjsku oblast. On navodi kako su „pod izlikom da idu nekamo na rad, skupili 40 do 50 dobrovoljaca, koje smo zatim otjerali u Brezarjev ponor da ondje iskopavaju mrtvace. (...) Pošto su obavili posao, svi su domobranci poubijani.“[1] Isti slu aj bio je i s jamom koja se nalazila nedaleko **Podutike**. „Kako je iz ponora i jama, u koje su bile ba ene lešine, po ela proticati smrdljiva voda“, odlu eno je da se ponor prekopa i leševi prebace u, za to

predviđene jame.[2] Ignac Janša navodi: „Vlastitim očima sam vidio, kako vade najjedanput po više svezanih i trulih lešina; vidio sam razne udove tijela, ruke, noge, sve što su kliješta mogla stisnuti. U ponor se je spuštalo nekoliko njemačkih zarobljenika, koji su postavljali ljudski teret u ždrijelo kliješta. Sve ovo je bilo užasno i širilo nepodnosiv smrad.“[3] Prema relativno rijetkim svjedočanjima spominje se i masovna grobnica na **Igu** kod koje su „(...) zvjerski mučili ili i na kraju pobili“ sve zarobljenike.[4]

Zasigurno najveća grobnica na području Slovenije, svakako je **Kojevski Rog** (istočno od Kojevja). Na spomenutom području nalazi se **više grobnica**: Na križanju, Pod Krenom, Macesnova gorica, Pod Rugarjevim klancem, Žepna jama, Cinkov križ, Ceteški gozd i Ruper vrh.[5] Dio zarobljenika dovezen je vlakovima na željezničku postaju u Kojevju, dok je ostatak zarobljen u sjevernoj Sloveniji i dopremljen teretnjacima. Veliki dio zarobljenika doveden je pješake, prateći jakom vojnom stražom. Pretpostavlja se da su likvidacije provodili pripadnici **11. dalmatinske (biokovske) brigade 26. divizije**, koja je bila uključena u 8. dalmatinski korpus. Svi zarobljenici prvo su odvedeni u Marijin dom ili u gimnaziju u Kojevju, a nakon toga odvedeni prema masovnim grobnicama.[6]

Ivan Gugi, pripadnik 3. čete 2. bataljuna 11. dalmatinske brigade, potvrđuje neke od spomenutih navoda, opisujući ih:

„po svojoj prilici 27. svibnja 1945. pošao je jedan kamion ubojica i četiri zatvorena kamiona (‘crna marica’) sa zarobljenicima. Mi smo znali da ih vode na ubijanje. Našu treću četvu povezala su dva kamiona oko 10 sati istog dana radi kupljenja i otpreme robe poubijanih zarobljenika. (...) Išli smo najprije prema Ljubljani i 1.5 km te smo onda skrenuli desno, širim poljskim putem, i išli oko 3 km. (...) Došavši tamo vidio sam skupinu zarobljenika, oko 50 ljudi, koje skidaju i vežu žicom za ruke po dva i dva, za mišicu, te su ih opet u parovima povezali i izmeću u sebe žicom. (...) Ubijanje je vršeno na jami i to uglavnom metkom u zatiljak, a neki su i živi skakali u jamu, duboku bar 50 m. Mnogi nisu bili izdahnuti, nego strašno jaukali u jami, na što su partizani od vremena do vremena bacali englesku bombu u jamu.“[7]

Prema njegovoj procjeni, „kamionima je stizala svaki sat otprilike jedna ‘tura’ i to cijeli dan, ukupno oko 40 kamiona. Navečer su se hvalili da su ubili 800-1000 ljudi.“[8] Nakon završenog zadatka, „ubijalačka četa“, kako se navodi, otišla je na (nagradni) odmor na **Bled**. [9]

O boravku te postrojbe na Bledu ostala su zabilježena tek rijetka svjedočanstva. Najdetaljnije je ono Gugićevo u kojem se također ističe sljedeće:

„Ubijalačka četa otišla je u nedjelju ujutro vlakom na Bled preko Ljubljane oko 7 sati. To sam doznao kasnije, kada su se ubojice vratili svojim četama u Makedoniju. Pričali su da su bili nagrađeni tako da su dobili odmor na Bledu u nekom hotelu kroz 10 ili 12 dana, da su bili vrlo dobro hranjeni i da su se sjajno zabavljali, jer su se kupali i imali ženske na raspolaganju a svaku večer davana je za njih predstava od neke diletantske grupe, poslana im iz štaba divizije. Svi oni bili su visoko odlikovani i svaki od njih je imao 2-3 odlikovanja, a imali su također i zlatne satove, fotografske aparate i slikovno.“[10]

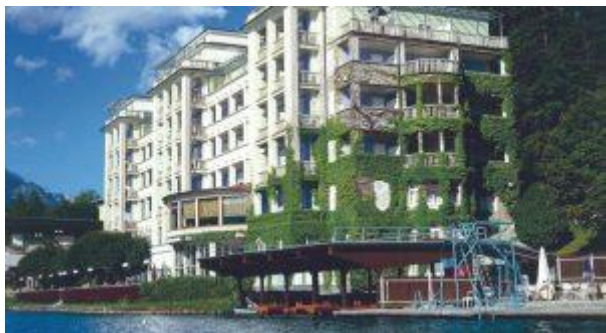
Ivan Marinovi, također pripadnik 11. dalmatinske brigade naveo je u svom svjedočenju da su „ubojice dobile 5 dana dopusta nakon tog strašnog masakra i proveli ga na Bledu“ te su se „kasnije vratili k nama, koji smo me utim, bili premješteni u Makedoniju, u Tetovo“.[11]

Vodeći se Gugićevim i Marinovićevim navodima, 2008. i 2009. **Blanka Matković** i **Stipo Pilić** u više navrata su odlazili u slovenske arhive i na Bled ne bi li potvrdili izjave svjedoka i ustanovili gdje su točno boravili pripadnici „ubijalačke čete“ s Kojevskog roga.

Prvi trag pronađen je ustvari u **Državnom arhivu u Splitu** gdje se u **Zbirci preslika iz Arhiva oružanih snaga u Beogradu** (fond 195) nalazi **preslik operativnog dnevnika Štaba 11. dalmatinske brigade i 3. bataljuna 11. dalmatinske brigade**. U dnevniku 3. bataljuna 11. brigade zabilježeno je da su **28. svibnja 1945. 2. i 3. četa tog bataljuna s jednim članom Štaba po zapovijedi Štaba brigade otišli sa kamionima u Kojevje**, a u sastav bataljuna, koji se u tom trenutku nalazio u Stražišću, vratili su se **4. lipnja 1945.** u 21 sat. U operativnom dnevniku Štaba brigade zabilježeno je da je **27. svibnja 1945. brigada stavljena na raspolaganje Ministarstvu narodne obrane Jugoslavije radi sprovođenja zarobljenika**, a **28. svibnja 1945. brigada je osiguravala sprovođenje zarobljenika na pruzi Kranj-Jesenice te zarobljenike logore Šentvid i Kojevje**. Taj posao nastavljen je sve do **5. lipnja** kada je u

operativnom dnevniku zabilježeno: „**Kombinovani bataljun i dvije ete 3. bataljuna koji su sprova ali zarobljenike iz Ko evja, povratili su se u sastav brigade. Kombinovani bataljun otišao je na odmaranje na Bled.**“

Hotel „Toplice” – na fotografiji je vidljivo i spremište za amce ispred hotela

Ovi dokumenti potvrdili su navode svjedoka zbog ega je Blankino i Stipino istraživanje nastavljeno u **Zgodovinskom arhiv Ljubljana – Enota za Gorenjsko u Kranju** u kojemu se uva arhivsko gradivo za podru je Bleda.

Iako su podaci o hotelima u kranjskom arhivu bili relativno oskudni, ipak su prona eni dokumenti na temelju kojih je ustanovljeno slijede e:

1. Dokumenti ukazuju na postojanje ve eg broja hotela i pansiona, no prema prona enim turisti kim prospektima iz prijeratnog razdoblja jasno je da su mogu nost smještaja ve eg broja ljudi imali jedino hoteli Park i Toplice.[12] Prema podacima iz Cjenika za 1939. godinu, **hotel „Toplice“** bio je najve i hotel na Bledu s ukupno 360 kreveta.[13]
2. Prema turisti kim prospektima, objavljenima prije 1941. godine, **hotel „Toplice“ bio je najluksuzniji bledski hotel opremljen s 58 soba, vlastitom plesnom kavanom s barom, ljekovitim termalnim bazenom, vrtnom terasom, sobom za igranje i la ama** [14]. U jednom prospektu naglašeno je da su **terme, sagra ene u rimskom stilu, posebno ljekovite za živ ano oboljele, slabokrvne i rekonvalescente.**[15] Opis hotelske ponude zna ajan je radi usporedbe s detaljima iz izjave Ivana Gugi a koji tvrdi da su se nakon povratka s Bleda egzekutori hvalili da su im na raspolaganju bili amci (*napomena*: la ama su raspolagali i neki drugi bledski hoteli) te da su za njih prikazivane predstave koje su se možda održavale u spomenutoj plesnoj kavani ili „sobi za igranje“.
3. **Tijekom Drugog svjetskog rata hotel „Toplice“ ostao je dio turisti ke ponude na Bledu.** Iako je broj kreveta smanjen na 330, hotel je i dalje bio najve i bledski hotel.[16] Ve i broj dokumenata dokazuje da su njema ki gosti redovito odsjedali u hotelu.[17] godine postojala je ideja o prenamjeni hotela „Toplice“ u odmaralište za pripadnike SS-postrojbi.[18]
4. Komanda mjesta Radovljice naredila je 18. svibnja 1945. stavljanje hotela „Toplice“ u karantenu zbog pojave pjegavog tifusa. **Rok trajanja karantene od 3 tjedna istekao je upravo u tjednu dolaska pripadnika „kombinovanog bataljuna“ na Bled.**[19]
5. U dokumentu od 27. srpnja 1945. nalazi se **popis objekata na Bledu zauzetih po vojnim postrojbama. Me u njima je i hotel „Toplice“ kao „vojno okrevališ e“ odnosno bolnica 4. armije.** [20]
6. Jedan od prona enih dokumenata od 10. kolovoza 1945. svjedo i o turizmu na Bledu po završetku Drugog svjetskog rata. U dokumentu se navodi da je **sve hotele i pansione zauzela Jugoslavenska armija te se moli da vojska napusti pojedine objekte koje je potrebno pripremiti za turisti ku sezonu 1946. Naglašava se da je potrebna obnova cestovnih prometnica, kao i ponovna uspostava autobusne linije od Bleda do željezni ke postaje Lesce.** U Zgodovinskom arhivu Ljubljana – Enota za Gorenjsko u Kranju zasad su na eni samo dokumenti o obnovi hotela Petran na Bledu.[21]
7. Ratna šteta na Bledu iznosila je navodno 30 milijuna dinara, od ega je ak 18 milijuna dinara štete prijavila **vlasnica hotela „Toplice“**[22] Jela Molnar.
8. **S obzirom na održavanost hotela tijekom Drugog svjetskog rata, nepoznato je kada je to no nastala šteta koju je 1945. prijavila vlasnica hotela. Prema poslijeratnom dokumentu iz**

1945. (to an datum nepoznat), stanje inventara hotela „Toplice“ bilo je dobro, a sve sobe bile su uporabljive.[23]

9. Dokumenti potvrđuju da je Bled s okolicom još u listopadu 1945. bio napučen vojnim postrojbama 4. armije.[24]

Prema podacima sa službene web stranice Hotela Toplice[25], tijekom Drugog svjetskog rata u tom hotelu bilo je smješteno njemačko zapovjedništvo, a od svibnja 1945. u taj se hotel smještaju partizanski ranjenici radi oporavka. Hotel je započeo s normalnim radom 1. svibnja 1946. godine. Iako u navedenim dokumentima nije pronađen trag o boravku pripadnika „kombinovanog bataljuna“ u hotelu „Toplice“, zahvaljujući tim dokumentima poznato je da su u tom hotelu bili smješteni pripadnici 4. Jugoslavenske armije u čijem se sastavu nalazila i 11. dalmatinska brigada. Hotel je služio kao vojna bolnica, odnosno oporavilište. Bio je to najluksuzniji blebski hotel čiji detaljni opis odgovara navodima Ivana Gugića. S obzirom na njegovu povijest najvjerojatnije je da su upravo u tom hotelu bili smješteni pripadnici „kombinovanog bataljuna“. Daljnjim istraživanjima na Bledu možda bi bilo moguće rekonstruirati i popis pripadnika 4. Jugoslavenske armije koje su ondje boravile 1945. te konačno saznati imena onih koji su sudjelovali u likvidacijama na Kočevskom rogu.

Hrvatska Družba Povjesničara